

ΤΕΡΜΕΝΟ *

Ἀξιότιμε φίλε,

Ἡ λέξις *τέρμενο*, τό, καί σπανιώτερον κατὰ μετάθεσιν *τρέμενο*, περί ἧς μ' ἐρωτᾶτε, εἶναι ἀναμφιβόλως ἰταλική (*termino* ἢ *termine*)· ὡς τοιαύτην δ' ἀνεγνώρισαν αὐτήν καί ὁ Κοραῆς (*Ἄτακτα*, τ. Β', σ. 347) καί ὁ G. Meyer (*-Neugr. Studien* IV, σ. 89)· ἡ τροπή τοῦ *ι* εἰς *ε* πρό τοῦ *ν* εἶναι συνήθης ἐκ παλαιῶν χρόνων (πρβλ. Dieterich, *Untersuchungen zur Gesch. der griech. Sprache*, 1898, σ. 12 κέ. 272).

Ἡ πρώτη σημασία αὐτῆς εἶναι ἡ τοῦ πέρατος, τῆς λήξεως, ἐν ταύτῃ δέ τῃ σημασίᾳ γίνεται ἐν Κρήτῃ χρῆσις καί τῆς ἰταλικῆς ταύτης λέξεως *τέρμενο* καί τῆς ἀντιστοιχοῦ ἑλληνικῆς *τέρμα* (Jeannakakis, *Ἄσματα κρητικά*, σ. 372). Ἐτέρα σημασία, ἣν ἐπίσης καί ἐν τῇ ἰταλικῇ ἔχει, εἶναι ἡ τῆς τεταγμένης προθεσμίας. Οὕτω π.χ. ἐν τῇ *Διηγῆσει Ἀπολλωνίου τοῦ Τύρου*, στ. 74 (ἐν Wagner, *Carmina Graeca med. aevi*, σ. 251)

καί μέσα εἰς τὸ *τέρμενον* ἀπόκριαι νὰ δώσω.

Εἰδικώτερον δὲ λέγεται καί ἐπὶ τῆς τεταγμένης ὑπὸ τῆς μοίρας προθεσμίας τῆς ζωῆς, ἐπὶ τῆς ὥρας τοῦ θανάτου (πρβλ. τὸ γαλλ. *il est à son dernier terme* = εἶναι ἐπιθάνατος). Οὕτως ἐν δημοτικῷ ᾄσματι παρὰ Λελέκω, *Ἐπιδόρπ.*, σ. 198 ὑποτίθεται λέγων ὁ Χάρων:

Ἐφταξενε τὸ τρέμενο, θέλεις δὲ θέλεις ἔλα.

Ἐντεῦθεν ἡ συνήθης μεταφορικὴ χρῆσις ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ μέγα κακόν, συμφορά, ἀγωνία κττ., ἐν ταῖς φράσεσι τοῦ ἤρθε *τέρμενο*, τὸν *ἐπίασε τέρμενο*, ἦτοι κατεπλάγη, ἔπαθε δεινότητα, κατελήφθη ὑπ' ἀγωνίας, ἐγινεν ἐκφρων ὑπὸ θυμοῦ. Ὑπόκειται τρόπον τινὰ προσωποποιία τοῦ *τέρμενο*, καταστάντος συνωνύμου τοῦ νόσος, κακόν, ὅθεν αἱ φράσεις αὗται ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς συνηθεστάτας τὸν *ἐπίασε*, τοῦ *ἤρθε θέρμη*, *ἀρρώστια*, τὸ *γλυκό του* κττ.

Μεταφορικῶς λέγουσι καί οἱ Ἴταλοί: *esser ridotto in cattivi termini*, ἦτοι ὡς λέγομεν ἡμεῖς κοινῶς *κατήντησε σὲ κακὰ χάλια*.

Ἡ δὲ πρὸς τὸν μυθολογούμενον ληστήν Τέρμερον συνάφεια τῆς λ. *τέρμενο* μοί φαίνεται βεβιασμένη καί ἀσύστατος. Πρωτίστως ἀντίκειται αὕτη εἰς γλωσσικούς κανόνας, διότι ἀδύνατον ἦτο νὰ τραπῆ τὸ *ρ* εἰς *ν*. Ἐπειτα ἡ ἀρχαία παροιμία *Τερμέρ(ε)ια κακὰ* (Μακάρ. 708 καί Leutsch, αὐτ., Σοῦιδ., λ. Μαγνήτων· τὸ Τέρμ. Σχολ. Εὐριπ. Ρῆσ. 505) ἀναφέρεται συνήθως εἰς τὸν κτίστην τῶν ἐν Καρία ἢ Λυκία Τερμέρων, ἐκ δὲ τῆς παρὰ Πλου-

* Ἐδημοσιεύθη εἰς περ. Ἄρμονία, τ. Α', τεύχος Β' (1900), σ. 300-301.

τάρχω (Θησ. 11) παραλλαγῆς τοῦ μύθου, καθ' ἣν ὁ Τέρμερος ἀπέκτεινε τοὺς ἐντυχάνοντας παῖων τῇ κεφαλῇ, ὅπως ἀπίθανον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι προῆλθεν ἡ σημερινὴ φράσις, μόνον καὶ μόνον διότι λέγεται αὕτη ἐνίοτε καὶ ἐπὶ ἐγκεφαλικοῦ νοσήματος. Ἄλλως δὲ ἀκατανόητον φαίνεται πῶς ἐκ τοῦ Τερμέρου ἢ τῶν Τερμερείων κακῶν θὰ ἐσχηματίζοντο αἱ φράσεις: τοῦ ἤρθε ἢ τὸν ἐπιασε τέρμενο.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς ὑποσημειοῦμαι.

Ἐν Ἀθήναις 5 Ἀπριλίου 1900.

Ἑμέτερος
Ν.Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ